
DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2022.v48i1.13>

Anna Wachowiak*

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5971-4847>

e-mail: anna_wachowiak@sggw.edu.pl

DOGONIĆ ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ. STUDENCI SGGW O ZMIANACH W DOMOWEJ EKONOMII

CATCHING UP WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT. STUDENTS OF WARSAW UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES (SGGW) ON CHANGES IN HOME ECONOMICS

Keywords: home economics, sustainable development, ecology, consumerism, household, deconsumption.

Home economics and the way it functions is now a priority area in the daily lives of all people running households. Negative behaviors in these households, not only of a nutritional nature, have had an impact on global issues. Is being eco-friendly today a necessity or rather an individual preference? What optics define (and do they define) the changes in home economics? How is this happening and in what direction? These issues were the topics of essays developed by first-year sociology students at the Warsaw University of Life Sciences (SGGW) in 2021. They were preceded by the presentation of the International Federation for Home Economics (IFHE), which has been at the vanguard of change in the field of home economics for over 100 years of its existence.

---

* **Anna Wachowiak** – doktor habilitowany nauk humanistycznych w dyscyplinie socjologia, profesor uczelni; zainteresowania naukowe: socjologia rodziny, socjologia płci, socjologia historyczna, socjologia organizacji i zarządzania, socjologia emocji, metodologia nauk społecznych, społeczeństwo konsumpcyjne, demografia społeczna i procesy ludnościowe.

DOGONIĆ ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ. STUDENCI SGGW O ZMIANACH W DOMOWEJ EKONOMII

Słowa kluczowe: domowa ekonomia, zrównoważony rozwój, ekologia, konsumeryzm, gospodarstwo domowe, dekonsumpcja.

Domowa ekonomia i sposób jej funkcjonowania to obecnie priorytetowa sfera życia codziennego wszystkich ludzi prowadzących gospodarstwa domowe. Negatywne zachowania nie tylko o charakterze żywieniowym w tych gospodarstwach, wywarły wpływ na problemy globalne. Czy bycie dzisiaj "eko" to konieczność, czy raczej poziom indywidualnych preferencji? Jaka optyka definiuje (i czy definiuje) zmiany w domowej ekonomii, w jaki sposób się to dokonuje i w jakim kierunku? Te właśnie zagadnienia stanowiły tematy esejów opracowanych przez studentów pierwszego roku socjologii SGGW w Warszawie w roku 2021. Poprzedzała je prezentacja organizacji IFHE (International Federation for Home Economics), która przez ponad 100 lat swojego istnienia znajduje się w awangardzie zmian na polu domowej ekonomii.

„Kwestie ekologiczne warto dyskutować jedynie jeśli wierzymy, że coś szczególnego [...] stało się w ostatnich latach – chodzi o skalę wzrostu zagrożenia – i jeśli jednocześnie wierzymy, że można coś zrobić z tym zwiększonym zagrożeniem”. (Wallerstein 2004).

Wprowadzenie

W ostatnim okresie dotychczasowa nazwa domowa ekonomia, która była stosowana na polu edukacji w tym zakresie, zmieniła się na szersze pojęcie: rodzina i studia konsumenckie. To ten termin stosowany jest dziś najczęściej w odniesieniu do tych zagadnień, choć organizacja parasolowa koordynująca działania w tym zakresie IFHE (International Federation for Home Economics) nie zmieniła jej, z uwagi na ciągłość funkcjonowania pod tą nazwą przez ponad 113 lat.

Choć ludzie postrzegają otoczenie w zróżnicowany sposób, wyzwaniem dla wszystkich jest lepsze i podobne zrozumienie ról i działań podejmowanych przez nas, jako członków gospodarstw domowych, czyli domowych ekonomistów, w zakresie przestrzegania imperatywu zrównoważonego rozwoju.

Dobrym przykładem takiego głębokiego namysłu w tym zakresie jest książka Rogera Scrutona „Zielona filozofia. Jak poważnie myśleć o naszej

planecie”. Uważa on, że optymalnym tutaj rozwiązaniem jest nasza „troska o dom, przy jednoczesnym życiu nie tyle skromnym, ile umiarkowanym, nie skąpym, ale roztropnie hojnym, aby można było upiększać i odnawiać ziemię i wspólnotę, z którą jesteśmy związani (Scruton 2017, s. 76). Jego słowa dobrze współbrzmiały z teorią i praktyką organizacji IFHE, która znajduje się w awangardzie wyznaczania współczesnych kierunków rozwoju domowej ekonomii.

Czy bycie dzisiaj eko- to konieczność, czy raczej poziom indywidualnych preferencji, jaka optyka definiuje (i czy definiuje) zmiany w domowej ekonomii, w jakim kierunku się to dokonuje? Te właśnie zagadnienia stanowiły tematy esejów opracowanych przez studentów pierwszego roku socjologii SGGW w Warszawie w roku akademickim 2020/21, w semestrze letnim (rok ten liczył osiemdziesiąt osób). Najważniejsze, kluczowe pytania badawcze, na które starałam się w tym projekcie odpowiedzieć to:

1. Czy i jak postulaty zrównoważonego rozwoju wpływają na codzienne zachowania w gospodarstwie domowym badanych studentów?
2. Jak zmienia się domowa ekonomia w życiu prywatnym badanych studentów?
3. Co jest elementem tych zmian oraz jakie są ich konsekwencje?
4. Jakie wyznaczają sobie priorytety w domowej ekonomii badani studenci?
5. Jak zmiany i regulacje zewnętrzne wpływają na ich domową ekonomię?
6. Jak pandemia zmieniła domową ekonomię badanych?

W prezentowanym artykule analizę wspomnianych esejów poprzedza prezentacja organizacji IFHE (International Federation for Home Economics), która przez ponad 100 lat swojego istnienia znajduje się w awangardzie zmian na polu domowej ekonomii.

Aktualność programów i celów IFHE wobec zrównoważonego rozwoju

International Federation for Home Economics (IFHE) jest jedną z przodujących organizacji o charakterze globalnym, działającą na polu domowej ekonomii. Została założona w 1908 r. we Fryburgu, w Szwajcarii i współpracuje regularnie z ONZ. Organizacja ta cały czas upowszechniała ideę, że odpowiedzialne życie rozpoczyna się w domu (*About us* b.d.).

W ciągu prawie 114 lat członkowie IFHE z 70 krajów zbierali się na 23 kongresach międzynarodowych, z których 13 odbyło się w Europie.

IFHE była i jest katalizatorem zmian społecznych tak w skali lokalnej, jak i globalnej. Podejmuje działania na rzecz wzmocnienia potencjału rodziny w zakresie domowej ekonomii, tak w krajach bogatych, jak i biednych. W powyżej zarysowane trendy wpisują się aktualne programy promowane przez IFHE:

- propagowanie dobrych praktyk w zakresie redukcji marnotrawstwa żywności;
- rozwój i polityka inkluzji, w tym pomoc w łagodzeniu skutków wykluczenia wśród kobiet;
- głębsze i szersze zdekolonizowanie ramy domowej ekonomii, co oznacza wzięcie pod uwagę w większym stopniu rozmaitych typów domowych ekonomii;
- transformacja codziennych praktyk domowej ekonomii w kierunku ramy ekologicznej;
- edukacja w zakresie umiejętności żywienia i odpowiedzialnej konsumpcji;
- zapobieganie ubóstwu dzieci poprzez wyzwalanie ich potencjału edukacyjnego (Wachowiak 2020).

Kongresy IFHE odbywają się niemal regularnie co cztery lata. W 2020 r. nie odbył się XXIV Kongres tej organizacji, spotkanie to przesunięto na rok 2022, a przewodni jego motyw pozostał. Jest nim: domowa ekonomia. Szybując w kierunku zrównoważonego rozwoju. Dzisiaj organizacja ta zabiega przede wszystkim o spójność trzech kluczowych elementów: wzrost gospodarczy, inkluzywność społeczną i ochronę środowiska, które stały się podstawą do wyznaczania nowych kierunków działań rozwojowych dla wielu organizacji.

Krótki zarys przemian postaw wobec środowiska i konsumpcji

Do początku lat 60. XX wieku społeczeństwa zachodnie i świat nauki nie były zainteresowane ochroną środowiska. Dominowała idea permanentnego wzrostu, a rola człowieka polegała na ujarzmianiu natury i „czynieniu sobie ziemi poddaną”, zgodnie z zapisami w księdze Rodzaju. Ostatnie trzy dekady XX wieku wywołują przełomowe zmiany w zakresie ochrony środowiska naturalnego. W latach 70. na arenie europejskiej zwiększyło się zainteresowanie wpływem człowieka na środowisko – antropopresją, ich efektem były pierwsze programy ochrony środowiska. Od tego czasu nie ma już zgody na niepohamowaną eksploatację dóbr przyrody. Raport Klubu Rzymskiego (Meadows et al. 1972) pt.: „Granice wzrostu”, zawierał pesymistyczną wizję przyszłości ziemi.

„Zaledwie 50 lat temu wymyślono słowo »smog« dla opisania niezwykle trudnych warunków panujących w Los Angeles. Dziś smog jest wszędzie. Atakuje Ateny i Paryż.” (Wallerstein 2004, s. 109-110). W XXI wieku problem globalnego ocieplenia i nagłych zmian klimatycznych stał się już na tyle widoczny, że społeczeństwa nowoczesne zostały postawione w stan alarmu. Sytuację tę poprzedziły kilka dekad wcześniej takie ważne zdarzenia jak: międzynarodowa konferencja w Sztokholmie (1972). Podkreślenia wymaga inicjatywa: „Program Środowiskowy Narodów Zjednoczonych UNEP” (*About UN...* b.d). Przez prawie 40 lat zabiegano o dodanie do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka – przyjętej w 1948 roku przez ONZ – zapisów odnoszących się do kwestii środowiskowych. 8 października 2021 Rada Praw Człowieka ONZ przyjęła rezolucję 48/13 stanowiącą, że czyste, zdrowe środowisko we właściwym stanie równowagi jest prawem człowieka.

Problemy globalne mają swoje nie jedyne, lecz poważne źródło na poziomie mikro, w gospodarstwach domowych, w tych zwłaszcza ich typach, w których przejawia się konsumpcjonizm, nadmierne wydatki, słowem: bycie na bakier z *sustainable attitudes*.

A z drugiej strony pojawiają się także inne gospodarstwa domowe, te w awangardzie przemian, które starają się odwrócić, złagodzić lub zminimalizować wskazane negatywne trendy. Dzisiaj głosami sumienia, ale także naszymi nauczycielami ekologicznego życia na co dzień, w zgodzie z sobą i naturą stają się również filozofowie. Przykładem jest wspomniany już tutaj Roger Scruton, który podkreśla, jak ważne jest racjonalne gospodarowanie zasobami posiadanymi i nabywanymi (Wachowiak 2020, s. 145-153). Skromność nie jest wstydem, jak pisze R. Scruton. Jest wprost odwrotnie. O tym teoretycznie wiemy, lecz rzadko praktykujemy.

Obecnie powstają coraz liczniejsze publikacje na temat życia w zgodzie z naturą oraz programu *zero waste*. Postawę tę zaczyna prezentować coraz więcej gwiazd. Wykorzystują to wielkie firmy, tworząc kampanie reklamowe z ich udziałem. Życie w zgodzie z naturą, kupowanie mniejszej liczby ubrań, jak i zakupy typu *sustainable collection* oraz zwracanie uwagi na metki i oznaczenia o ekologiczności produktu i nie testowalności produktu na zwierzętach, staje się teraz na czasie, a nawet standardem. Rodziny o nieekologicznych zachowaniach zaczynają być traktowane jako niemodne, a nawet w pewien sposób napiętnowane.

Perspektywa konsumentka domowej ekonomii

Bycie dzisiaj „eko” to wymóg egzystencjalny. Aby ludzkość przetrwała, konieczne jest podejmowanie racjonalnych działań na poziomie indywidualnych zachowań, niezbędnych do zastosowania na co dzień. A one odnoszą

się do sfery: konsumenckiej, zdrowotnej, ekologicznej, jak i zrównoważonego rozwoju.

Zacznijmy od perspektywy konsumenckiej. Publikacji podsuwających nam dobre rady jest bardzo wiele. Przykładem będzie poczytny poradnik Esmé Floyd „1001 eko-sposobów zachowania naszej planety” (Floyd 2009). Autorka skupia się w nim na takich zagadnieniach jak: ochrona przyrody, recykling oraz efektywne wykorzystanie energii. Stanowi on instrukcje, jak zmniejszyć niekorzystny wpływ człowieka na środowisko naturalne, a tym samym pomóc zmniejszyć szkody wyrządzone przez globalne ocieplenie.

Jak zauważa Floyd, te drobne zmiany w pracy i życiu codziennym mogą przynieść ogromne korzyści całej ludzkości. Oczywiście takie działania są wartościowe i dla nas samych. Zatrzymajmy się na chwilę na ważnym elemencie konsumpcji, jakim jest moda i ubiór. Moda ekologiczna stała się już na tyle popularna, że zarówno znani kreatorzy mody, jak i lokalni krawcy chcą być z nią kojarzeni. A jednocześnie prosta definicja czym ona jest, nie jest możliwa. Etyczna, ekologiczna, wegańska, *cruelty free*, tworzona w etycznym procesie produkcji, stworzona z ekologicznych materiałów, certyfikowana przez Peta Vegan Approved lub Vegan Society, moda odpowiedzialna, to tylko kilka przykładów z długiej listy. Niewątpliwym jest, że takich sporów nie budzi temat etyczności w modzie, czyli odpowiedzialnej mody. Krótkie wyjaśnienie warto poświęcić postawie i modzie odpowiedzialnej. Jak zauważają Maria Huma i Zuzanna Zajczenko (2011) nie uświadomiamy sobie, jak bardzo dzisiejszy przemysł odzieżowy jest toksyczny. Zużywa też więcej wody niż inne branże poza rolnictwem. Dzisiejszy sektor odzieżowy musi się zmienić. Wspomniane Autorki wskazują, że Polska Zielona Sieć wprowadza w Polsce kulturę odpowiedzialnej mody, starając się uświadomić konsumentom, że moda nie kończy się na wyglądzie, a zrównoważony rozwój to nie tylko puste hasło.

Według Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie w ramach projektu: kupuj odpowiedzialnie ubrania, „odpowiedzialna moda” – czyli etyczna, dotyczy aspektów ekologicznych i społecznych. Definiuje ją 8 kryteriów: 1. Surowce przyjazne środowisku; 2. Materiały z recyklingu; 3. Produkcja przyjazna środowisku; 4. Sprawiedliwy handel; 5. Standardy pracy; 6. Ekonomia społeczna; 7. Możliwość prześledzenia łańcucha dostaw; 8. Lokalność (Huma, Zajczenko 2011).

Jak widać z tego krótkiego przeglądu tekstów, odpowiedzialna konsumpcja jest dzisiaj bardziej koniecznością, niż modą, choć pewnie wolelibyśmy potraktować ją jako modę, która przecież nie jest naszym obowiązkiem. Warto w tym miejscu przywołać kilka socjologicznych dyskursów na temat różnych wymiarów konsumpcji i jej krytyki, które stanowią ważny

człon dzisiejszej edukacji socjologicznej. Mam tutaj na myśli zarówno klasyków socjologii, przysłowiowych „olbrzymów”, na których barki wspinamy się z móżdżkiem, aby stamtąd widzieć dalej (np. Veblen 1961, Simmel w: Ritzer 2016, jako przykłady historyczne), jak i współczesnych socjologów, tych bardzo znanych, a także wartych uwagi, choć mniej popularnych, podejmujących te problemy (por. Ritzer 2016; Inglehart 1977, 1990; Inglehart, Norris 2003; Coupland 1991, 2018; Iwasiński 2016; Śmiechowska 2020; Wilczak 2016; Waloszyk 1997; Wachowiak 1998, 2000).

Zarządzanie zasobami gospodarstw domowych w opinii studentów SGGW

Studenci we wspomnianych na wstępie esejach zwrócili uwagę na kilka kluczowych i powtarzających się kwestii. Poniżej pokrótce przytaczam opisy 13 najczęstszych, wskazanych przez moich respondentów/studentów praktyk. Z uwagi na to, iż przeprowadzono analizę zawartości wspomnianych prac, w poniższym opisie nie ma cytatów z prac studentów, a jedynie ich najważniejsze konkluzje i spostrzeżenia.

Gospodarka o obiegu zamkniętym i ekonomia cyrkularna

Studenci podkreślają, jak duży wpływ może mieć na naszą rzeczywistość ten samodzielny, samoregulujący się system. (Wiedzą, że to koncepcja dość nowa, poruszana po raz pierwszy na konferencji ekologicznej w Paryżu – 2009 rok). Jej celem było wskazanie, jak wyeliminować ilość pozostających w gospodarce nieużytków. Studenci jako przykłady podają firmy, które w ten sposób funkcjonują. Są to zwłaszcza firmy odzieżowe, (których hasła: reduce, reuse, recycle, be part of the change, stają się powszechnie znane). Także studenci są świadomi, że w procesie GOZ uczestniczy wiele podmiotów, od państwa począwszy, poprzez samorządy lokalne, podmioty biznesowe, a skończywszy na pojedynczych konsumentach.

Zmiany odgórnie narzucone domowej ekonomii

Dbłość o ekologię niejako odgórnie to znak czasu. Oznacza to, że wielkie firmy coraz częściej zwracają na nią uwagę, czy to z własnej woli i pracy nad dobrym wizerunkiem marki, czy to przez wszelkiego rodzaju restrykcje i ograniczenia narzucane przez odgórne organy, takie jak np. Unia Europejska. Dzięki temu coraz łatwiej jest stosować produkty lepsze jakościowo dla nas jako konsumentów. Coraz więcej ludzi może sobie pozwolić na nie, ponieważ nie są już przeznaczone dla najbogatszych klientów, a ich dostępność szybko wzrasta. W gminach i powiatach również zachęcają do bycia eko. Na przykład niesegregowane śmieci potrafią być kilka razy droższe niż te segregowane. Podobnie jest z wyrzucaniem śmieci gabarytowych do lasów, kary

za to są bardzo wysokie. W wielu gminach są proponowane wszelkiego rodzaju dofinansowania wymiany pieców grzewczych na bardziej ekologiczne, czy instalacji paneli fotowoltaicznych.

Zapobieganie rozwojowi fast fashion

Znane od bardzo dawna pejoratywne określenie fast food, doczekało się swojego odpowiednika w postaci nazwy fast fashion. Staje się ono powoli również postrzegane pejoratywnie, choć niestety zbyt wolno, jak na potrzeby chwili. Pokusa jest bowiem dla wielu zbyt wielka, aby nie chcieć mieć czegoś podobnego, podobnej rzeczy, odzieży, jaką dosłownie przed chwilą wypuścili wielcy kreatorzy mody, a co niedługo potem staje się masowo dostępne. Zatem walka postu z karnawałem ciągle tutaj trwa.

Domowa ekonomia w dobie koronawirusa

Pandemia wirusa SARS-CoV-2, przyniosła ze sobą nowe wydatki dla gospodarstw domowych. Poczucie niebezpieczeństwa oraz niechęć do ryzyka skłaniały ludzi do tzw. panicznych zakupów, czyli masowego zaopatrywania się w papier toaletowy, makaron, a w Stanach Zjednoczonych nawet w broń i amunicję (*Makarony, papier toaletowy...* 2020). Zmniejszyły się wydatki na wizyty w salonach kosmetycznych i fryzjerskich, na kosmetyki i perfumy, kupuje się też mniej obuwia i odzieży (Zespół PNB Paribas 2021).

Priorytety domowej ekonomii są zatem również uwarunkowane sytuacją ekonomiczną oraz polityczną, wpływ na nie ma gospodarka oddziałująca na życie człowieka oraz czynniki środowiskowe: takie jak epidemia, czy trudne warunki klimatyczne. Wpływ na wydatki w domu ma także poczucie bezpieczeństwa członków rodziny.

Zmiana środków transportu

Transport ekologiczny i włączenie oszczędzania w tym zakresie to niezbędny element edukacji ekologicznej. W jej skład wchodzi zwłaszcza nabywanie ekologicznych pojazdów transportu osobistego (jak małe samochody miejskie, samochody o napędzie hybrydowym, czy pojazdy elektryczne, te pierwsze coraz popularniejsze, te drugie z powodu cen już nie). Coraz bardziej postuluje się korzystanie z transportu publicznego, choć w dobie koronawirusa trend ten trochę został zatrzymany, jak i odwrócony a jego ponowne przywrócenie może niestety zająć trochę czasu.

Dbłość o środowisko poprzez oszczędzanie wody

W domu również staramy się dbać o środowisko poprzez oszczędzanie wody, którą napowietrzamy specjalnymi nasadkami na kranie, dzięki czemu zużywamy jej dużo mniej w codziennym życiu oraz przez magazynowanie wody deszczowej do podlewania roślin, wtedy nie marnujemy aż tak dużej ilości wody z wodociągów. Zabieg ten pozwala nam zaoszczędzić na rachunkach.

Ekologia i odpowiedzialne wybory

Dokonywanie odpowiedzialnych wyborów wspierających planetę stało się pewnego rodzaju trendem i modą. Ludzie zaczynają być „eko” ze względu na popularność takiego podejścia do życia, często niestety trend ten trwa krótką chwilę. Powody, przez które ludzie wracają do starych nawyków, mają najczęściej podłoże finansowe. Zwykle się myśli, że dbanie o środowisko jest drogie, wymaga kupowania produktów bio, korzystania ze specjalnych toreb, czy ubrań z ekologicznego materiału. W rzeczywistości jednak dbanie o naszą planetę, a jednocześnie oszczędzanie pieniędzy można w bardzo prosty sposób ze sobą połączyć. Zabieg ten nazywany jest ekologią, polega na świadomym łączeniu proekologicznego stylu życia z zarządzaniem domowym budżetem. To zachowania, które są jednocześnie przyjazne środowisku i korzystnie wpływają na stan naszego portfela. Do rzeczy, dzięki którym możemy osiągnąć oba te efekty, należą na przykład: oszczędzanie wody, prądu, niemarnowanie jedzenia, czy korzystanie z produktów wielorazowych.

Edukacja ekologiczna

Dzisiaj edukujemy się przez całe życie. Jednak edukacja najmłodszych to jeden z najlepszych sposobów myślenia o przyszłości. Warto uczyć dzieci świadomości ekologicznej o nachyleniu praktycznym. Najmłodszy są bardzo podatni na wpływy, dlatego warto zaszczepić u nich te dobre wartości i nawyki, które potem będą procentować w dorosłym życiu. Pierwszą ze zmian, jaką warto jest wprowadzić, to zmiana w dokonywaniu wyborów zakupowych. Warto wybierać te produkty, które nie są nadmiernie opakowane. Plastikowe pojemniki są źródłem odpadów, które ciężko jest poddać recyklingowi. Warto wybrać te, których ochroną jest naturalna skórka, są zdecydowanie tańsze, przy czym zostaną świeższe przez dłuższy czas. Ważne jest to, by zwrócić uwagę na marnowanie jedzenia. Zapobiec ma temu ustawa dotycząca przeciwdziałaniu marnowaniu żywności, która weszła w życie 18 września 2019 roku.

Ekologia ma liczne zastosowania w domu, jednym z najlepszych sposobów na wspieranie środowiska i jednocześnie oszczędzanie pieniędzy jest niemarnowanie wody, jak i picie wody z kranu, zamiast z plastikowych butelek. Zmiany, które można wprowadzić w pierwszym przypadku to na przykład mycie owoców czy warzyw w misce, zamiast pod bieżącą wodą, co zdecydowanie wpłynie na jej mniejsze zużycie. W drugim przypadku warto pamiętać, że woda z kranu jest zdatna do picia i odpowiednia dla naszego organizmu, spełnia ona wszystkie restrykcyjne wymagania UE. Warto zatem pić wodę z kranu, zamiast kupować ją w butelkach. Jeżeli ktoś nie

jest jednak przekonany co do spożycia wody bezpośrednio z kranu, może zaopatrzyć się w butelkę filtrującą lub dzbanek.

Zmiany priorytetów w ekonomii domowej

Zmiany priorytetów w ekonomii domowej są zróżnicowane. Zależą od tego, czy gospodarstwo domowe znajduje się na obszarze rozwiniętych miast o dużej liczbie ludności, czy też w mniejszych miejscowościach lub wsiach. Zwraca się uwagę na to, że w mniejszych miejscowościach występuje większe poczucie wspólnoty, bliższe są relacje sąsiedzkie, a także poczucie odpowiedzialności za wspólne otoczenie i środowisko. W dzisiejszych czasach ekologiczne podejście do życia jest koniecznością. Coraz bardziej popularne stają się różne rozwiązania ekologiczne. Niemal wszystkie części garderoby są już produkowane przez producentów z materiałów pozyskanych z recyklingu. Z każdym dniem przybywa osób chętnych do zakupywania tego rodzaju odzieży. Przemysł odzieżowy nie jest oczywiście jedyną gałęzią przemysłu bardzo silnie zanieczyszczającą środowisko. Równie dużym problemem jest przemysł motoryzacyjny. Poprzez wprowadzanie coraz bardziej rygorystycznych regulacji co do emisji spalin np. w Unii Europejskiej, organizacje i państwa chcą/muszą zmienić sposób użytkowania pojazdów, zwracając uwagę na zanieczyszczenia, jakie generują pojazdy spalinowe. W tym celu powstaje dużo nowych firm zajmujących się produkcją samochodów elektrycznych. W dzisiejszych czasach przy wyborze samochodu konsumenci biorą pod uwagę dobro środowiska. Duża część osób już wybiera opcje bardziej ekologiczne.

Domowa ekonomia a plan finansowy rodziny

Często poruszonym motywem jest podkreślenie, że domowa ekonomia musi być kontrolowana za pomocą planu finansowego rodziny. Dzięki planowaniu finansów możemy wiedzieć dokładnie, na co wydawane są pieniądze. W rodzinnym planowaniu finansowym należy wziąć pod uwagę interesy wszystkich członków rodziny. Dzieci dorastają, muszą często kupować nowe ubrania, buty, a rodzice potrzebują odpoczynku. Biorąc to pod uwagę cała rodzina (nie tylko ci, którzy zarabiają pieniądze i zapewniają rodzinie dochód), musi być świadoma wspólnych celów i zainteresowana ich osiągnięciem. To przynajmniej uchroni przed konfliktami na gruncie finansowym. Lepiej jest też podzielić wydatki na kategorie (czynsz, żywność, rozrywka, medycyna, zakupy), aby ułatwić ich analizę. Następnie należy przeanalizować przychody i wydatki rodziny, sformułować cele i określić czas osiągnięcia tych celów i sporządzić plan. Plan pomaga śledzić postępy w osiągnięciu celu.

Oszczędność nie oznacza (nie powinna oznaczać) ograniczeń. Jednak większość zakupów ludzie robią spontanicznie. A nieplanowane wydatki czę-

sto stają się przyczyną dziur w budżecie. Kupować należy rzadziej, planować z wyprzedzeniem. Szukać sklepów, w których pożądaný produkt jest tańszy. Uważać na wyprzedaże i promocje. Oszczędzanie nie jest wstydem, tworzenie listy zakupów jest ostrożne, a kupowanie właściwej rzeczy jest tańsze. Nie trzeba traktować planu jako dogmatu. Należy jednak pamiętać, aby stale do planu docierać i wprowadzać zmiany na czas. To pozwoli w jakimś stopniu pomnażać pieniądze, a także chronić siebie i swoją rodzinę przed ryzykiem finansowym.

Ekonomia ekologiczna

Ludzie zaczynają coraz częściej zwracać uwagę na to, co dzieje się z planetą. Stąd też segregacja śmieci, ograniczenie wyrobów plastikowych w restauracjach, takich m.in. jak słomki, czy też zmiana środków transportu. Coraz częściej możemy zobaczyć na ulicach auta elektryczne, rowery czy też hulajnogi elektryczne. Dotyczy to również odzieży, gdyż swoją świetność odzyskały sklepy z odzieżą używaną, nazywane też modnie odzieżą cyrkularną. Dzięki temu rzecz zyskuje nowe życie i nie cierpi przy tym nasz portfel. Każda taka mała zmiana niesie ze sobą pozytywne skutki. Jednakże jest to tylko kropla w oceanie, gdyż wciąż duża część społeczeństwa nie zwraca uwagi na swoje negatywne zachowania.

Konsumpcjonizm jako sposób zarządzania domową ekonomią

Konsumpcjonizm stał się plagą naszych czasów. Zauważalne są coraz to większe zmiany w zachowaniu ludzi spowodowane tym właśnie zjawiskiem. Zaczynają oni ślepo podążać za rzeczami, które tak naprawdę są zbędne. Jednakże to nie zatrzymuje ludzi w nagminnym ich kupowaniu, gdyż stale nagłaśnianie marki wciąż wywołuje w społeczeństwie poczucie luksusu. Przekłada to się na każdą sferę życia rodziny i jednostki, także na domową ekonomię. W Polsce niestety konsumpcjonizm w wielu (większości) grup społecznych dominuje jako cecha konstytutywna. Można to jakoś wyjaśnić, odwołując się do ciągle aktualnej w naszych warunkach, choć przecież nie nowej (a nawet klasycznej) koncepcji wyrażonej w „Cichej rewolucji” Ronalda Ingleharta w 1977 roku. Bardzo dobrze polski konsumpcjonizm jako cechę gospodarstw domowych uchwycił i opisał Krzysztof Arcimowicz. Wskazał on na uwarunkowania najlepiej sprzedających się w Polsce samochodów, jakimi są SUV-y (Arcimowicz 2019, s. 111).

Zmiany dotyczące żywienia

Nieco trudniejszymi zmianami, które warto wprowadzić do naszego życia codziennego, są zmiany dotyczące naszego żywienia. Jedzenie z marketów jest nie tylko często wypełnione różnego rodzaju chemią, ale też produkowane jest w sposób skrajnie nieekologiczny. Ekolodzy zachęcają do korzysta-

nia z usług lokalnych sprzedawców i producentów. Będziemy mieć wówczas pewność, skąd pochodzi nasze jedzenie, oraz że przyczyniamy się do czegoś pozytywnego, niemarnowania jedzenia. Najlepszym na to sposobem jest dokładne planowanie posiłków. Dzięki temu unikniemy kupowania zbyt dużej ilości jedzenia, a co za tym idzie, wyrzucania nadmiaru. Z drugiej strony coraz więcej osób rezygnuje z mięsa, motywy takiej decyzji są złożone, mając charakter etyczny, ekologiczny, dietetyczny (por. Gzyra 2018).

Podsumowanie

Edukacja ekologiczna i zrównoważony rozwój są obecnie jednym z najważniejszych zadań i wyzwań dla domowej ekonomii. Kryzys ekologiczny implikuje przymus dokonania zmian. Jednymi z najważniejszych są: dekonsumpcja, transformacja codziennych praktyk w domowej ekonomii, redukcja marnotrawstwa żywności, odpowiedzialna moda, etyka w modzie oraz odpowiedzialna konsumpcja.

Dzisiaj problemy rodziny w kontekście domowej ekonomii stwarzają konieczność rozpatrywania ich celów i działań pod względem wzmocnienia ich proekologicznego wkładu w zrównoważony rozwój. Popularyzacja nowych zadań domowej ekonomii stanowić będzie o jakości życia współczesnych, jak i przyszłych pokoleń. W artykule poddałam analizie cele, jakie w ostatnim okresie propaguje IFHE, dla której najważniejsze są działania na rzecz podwyższenia jakości życia poprzez popularyzację zadań nowoczesnej domowej ekonomii. Część empiryczna zawiera wskazania młodych ludzi – studentów, ukazując ich postawy i świadomość w tym zakresie. Widać z nich wyraźnie wysoki poziom świadomości tego, że bycie dzisiaj „eko” to nasz obowiązek, konieczność, a nie jak jeszcze do niedawna moda, ku której możemy się skłaniać lub nie. Urealniły one prezentowane przeglądowo problemy, jakie praktyki w zakresie domowej ekonomii stosowane są i preferowane przez młodych ludzi w Polsce. Oczywiście jest to ta zwana „gorąca socjologia” (mająca swoich zwolenników, jak i przeciwników, a więc nie stosując się do niej wymogi metodologiczne, jakie stawia się „poważnym”, zaawansowanym metodologicznie badaniom socjologicznym). Oznacza to, że prezentowane problemy, które pokazano poprzez dokonanie ich ekstrapolacji, (co samo w sobie ma wartość), warto będzie gruntowniej zbadać na większej próbie i w szerszej grupie badaczy, w miarę dostępności środków na ten cel.

Literatura | References

- ABOUT AS (b.d), Internationa Fedaration for Home (IFHE), Economics <https://www.ifhe.org/about-us> [data dostępu: 15.01.2022].
- ABOUT UN Environment Programme (b.d.), United Nations Environment Programme (UNEP), <https://www.unep.org/about-un-environment> [data dostępu: 15.01.2022].
- ARCIMOWICZ K. (2019), Znaczenia symboliczne oraz inne funkcje samochodu we współczesnej rodzinie, „Studia z Teorii Wychowania”, t. X, 3(28), Warszawa, s. 11-129.
- COUPLAND D. (1991), Generation X. Tales for an Accelerated Culture, St. Martin's Press, N.Y. City.
- COUPLAND D. (2018), Pokolenie X. Opowieści na czasy przyśpieszającej kultury, Wydawnictwo G+J, Warszawa.
- FLOYD E. (2009), 1001 ekosposobów zachowania naszej planety, Bauer Weltbild Media, Hamburg.
- GZYRA D. (2018), Dziękuję za świńskie oczy. Jak krzywdzimy zwierzęta, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa.
- HUMA M., ZAJCZENKO Z. (2011), Czym jest odpowiedzialna moda, https://ekonsument.pl/a66521_czym_jest_odpowiedzialna_moda.html [data dostępu: 11.02.2022].
- INGLEHART R. (1977), Silent revolution. Changing values and political styles among western publics, University Press, Princeton.
- INGLEHART R. (1990), Culture shift in advanced industrial society, University Press, Princeton.
- INGLEHART R., NORRIS, P. (2003), Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World, Cambridge, University Press, Cambridge.
- IWASIŃSKI Ł. (2016), Socjologiczne dyskursy o konsumpcji, Wydawnictwo Katedra, Gdańsk.
- MAKARONY, papier toaletowy, a nawet broń. Paniczne zakupy w czasie pandemii (2020), Forbes, <https://www.forbes.pl/wiadomosci/zakupy-w-czasie-pandemii-koronawirusa-co-znika-ze-sklepow/re4dcyf> [data dostępu: 02.02.2021].
- MEADOWS D. H., MEADOWS D. L., RANDERS J., BEHRENS III W. W. (1972), The Limits to Growth, Club of Rome, <https://www.clubofrome.org/publication/the-limits-to-growth/> [data dostępu: 10.08.2022].

- RITZER G. (2016), *Klasyczna teoria socjologiczna*, Wydawnictwo Zysk i Ska, Poznań.
- SCRUTON R. (2017), *Zielona filozofia – Jak poważnie myśleć o naszej planecie*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.
- ŚMIECHOWSKA M. (2020), *Konsumpcjonizm a zrównoważona konsumpcja*, Katedra Towaroznawstwa i Zarządzania Jakością, Akademia Morska w Gdyni, <https://docplayer.pl/5162840-Konsumpcjonizm-a-zrownowazona-konsumpcja-maria-smiechowska.html> [data dostępu: 11.02.2020].
- VEBLEN T. (1961), *Teoria klasy próżniaczej*, PWN, Warszawa.
- WACHOWIAK A. (1998), rec. pracy K. Waloszyk, *Planeta nie tylko ludzi*. Poznań, „Roczniki Socjologii Rodziny” nr X, Wydawnictwo UAM, Poznań, s. 312-316.
- WACHOWIAK A. (2000), rec. E. Puchnarewicz, *Kobieta i rodzina w krajach rozwijających się. Dziedzictwo a wyzwania współczesności*, „Roczniki Socjologii Rodziny” nr XII, Wydawnictwo UAM, Poznań, s. 240-242.
- WACHOWIAK A. (2020), *Zmiana priorytetów domowej ekonomii w świetle kryzysu ekologicznego. Nowe ekologiczno-edukacyjne wyzwania dla rodziny*, „Rocznik Lubuski” 46(2), Zielona Góra, s. 145-153.
- WALLERSTEIN I. (2004), *Koniec świata jaki znamy*, Wydawnictwo Scholar. Warszawa.
- WAŁOSZYK K. (1997), *Planeta nie tylko ludzi*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- WILCZAK A. (2016), *Dekonsumpcja jako przejaw odpowiedzialnej postawy i styl życia konsumenta w świetle analizy jakościowej*, „Handel Wewnętrzny” 3(362), s. 388-402.
- ZESPÓŁ PNB Paribas (2021), *Budżet domowy Polaków – jak oszczędzamy i na co wydajemy pieniądze?* www.bnpparibas.pl/blog/budzet-domowy-polakow-jak-oszczedzamy-i-na-co-wydajemy-pieniadze [data dostępu: 02.02.2022].